

ACHTERGRONDRAAPPORT LANDSCHAP, CULTUURHISTORIE EN ARCHEOLOGIE

bij het MER Kwelherstel Ulvenhoutse Bos

Provincie Noord-Brabant

3 JULI 2019

Contactpersoon

ELINE AMSING

Arcadis Nederland B.V.
Postbus 220
3800 AE Amersfoort
Nederland

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	4
1.1	Aanleiding en doel	4
1.2	Plangebied en maatregelen	4
1.3	Wetgeving en beleid	7
2	LANDSCHAP	9
2.1	Landschapsgenese	9
2.2	Landschappelijke kenmerken	10
2.3	Ambities voor de ontwikkeling van landschapskwaliteiten	11
2.4	Conclusie	12
3	CULTUURHISTORIE	13
3.1	Cultuurhistorische waardenkaart provincie Noord Brabant	13
3.2	Cultuurhistorisch overzicht Ulvenhout-Galder	15
3.2.1	Cultuurhistorische elementen Ulvenhoutse Bos	17
3.2.2	Cultuurhistorische elementen St. Annabosch	18
3.3	Historisch groen	19
3.4	Conclusie	20
4	ARCHEOLOGIE	21
4.1	Archeologische monumentenkaart	21
4.2	Vondstlocaties	21
4.3	Cultuurhistorische waardenkaart provincie Noord-Brabant	22
4.4	Archeologische Beleidsadvieskaart Breda	23
4.5	Archeologisch beleid gemeente Alphen-Chaam	24
4.6	Conclusie	25
	BRONNEN	26
	COLOFON	27

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding en doel

Het Ulvenhoutse Bos is één van de oudste bossen in Nederland (NRD, 2019). Het is van oorsprong een vochtig bos dat bekend is om zijn rijke flora. Dit komt mede doordat het gebied rijk is aan reliëf. Op de hoge, droge delen in en om het gebied zakt water in de grond dat vervolgens door de bodem naar de lage delen stroomt en daar als kwel aan de oppervlakte komt. Door onderhoud van het bos is een verlaagde grondwaterspiegel ontstaan en wordt momenteel het water versneld afgevoerd uit het bos. Dit leidt tot verdroging van de kenmerkende vochtige bossen. Om de verdroging te stoppen en de hydrologische situatie te herstellen, zijn maatregelen nodig.

Het hoofddoel van het project is het bestrijden van verdroging en verzuring van het bos. Daarmee wordt invulling gegeven aan de belangrijkste opgave voor het Ulvenhoutse Bos zoals deze is geformuleerd in het Beheerplan uit 2016: het vergroten van de oppervlakte en verbeteren van de kwaliteit van de vochtige bostypen (beekbegeleidende of alluviale bossen en eiken-haagbeukenbossen) in het Ulvenhoutse Bos. Hiervoor zijn herstelmaatregelen in het bos voorzien, maar er zijn ook herstelmaatregelen nodig in de omgeving van het bos die een positieve bijdrage leveren aan het herstel van de kwelstroom in het bos.

In de MER worden de mogelijke effecten van de maatregelen op een aantal thema's onderzocht. Zo ook op landschap, cultuurhistorie en archeologie zoals in de notitie reikwijdte en het detailniveau beschreven staat:

Realisering van waterhuishoudkundige maatregelen en de natuurontwikkeling kan van invloed zijn op de landschappelijke, cultuurhistorische en archeologische waarden van het onderzoeksgebied. Daarnaast kan het plan van invloed zijn op ruimtelijke relaties, zichtlijnen en bijzondere landschapselementen, bijvoorbeeld verschuiving of uitbreiding van bos. De effectbeoordeling wordt zo objectief mogelijk ingestoken en richt zich vooral op een beschrijving van de veranderingen van de verschijningsvormen en patronen van het landschap of van landschapselementen. Door graafwerkzaamheden kunnen eventueel aanwezige archeologische resten verloren gaan.

Het achtergrondrapport landschap, cultuurhistorie en archeologie bij de MER Ulvenhoutse Bos heeft als doel aan de hand van een aantal bronnen een overzicht te geven van de aanwezige landschappelijke, cultuurhistorische en archeologische patronen, elementen en (verwachte) waarden. Dit vormt de onderbouwing van de beschrijving van de referentiesituatie in de MER op basis waarvan de effecten worden bepaald.

1.2 Plangebied en maatregelen

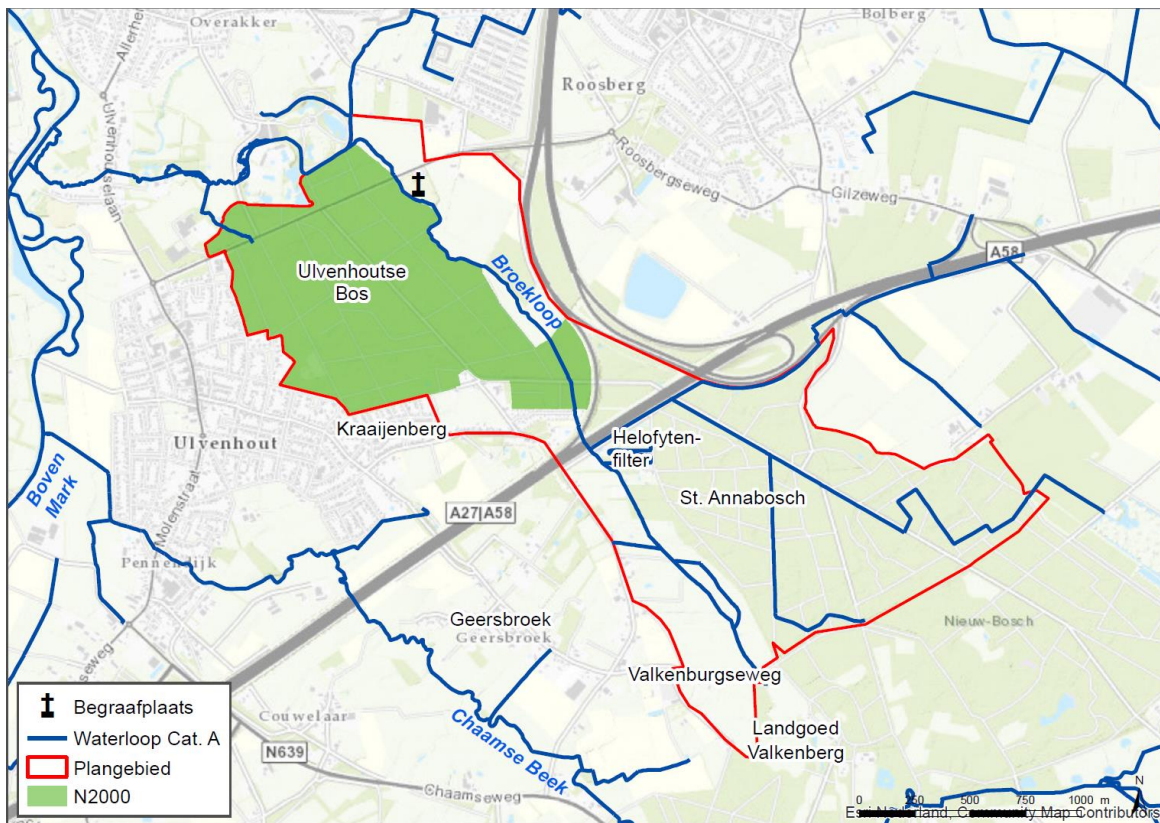
Het plangebied betreft het Ulvenhoutse bos ten zuiden van Breda. Om de waterhuishouding in het Ulvenhoutse bos te verbeteren, zijn ook maatregelen nodig in het omliggende gebied, namelijk de Broekloop en het St. Annabosch (zie Figuur 1 en Figuur 2).

Het hoofddoel van het project is het langer vasthouden van water, het bevorderen van de kwelstroom naar het Ulvenhoutse bos en daarmee het herstel van de voor het gebied kenmerkende (kwelafhankelijke) natuurwaarden. Het project richt zich daarmee primair op hydrologische herstelmaatregelen in het kader van het Natura 2000-beheerplan. Om te voldoen aan de doelen van het Natura 2000-beheerplan is het project gericht op de realisatie van een drietal maatregelen:

- Vernatten beekdal van de Broekloop.
- Vernatten St Annabosch.
- Inzijgingsmaatregelen Kerkdreef.

Daarnaast worden maatregelen uitgevoerd die bijdragen aan doelstellingen en realisatie van NNB:

- Waterhuishoudkundige maatregelen ten behoeve van natuurambities NNB.

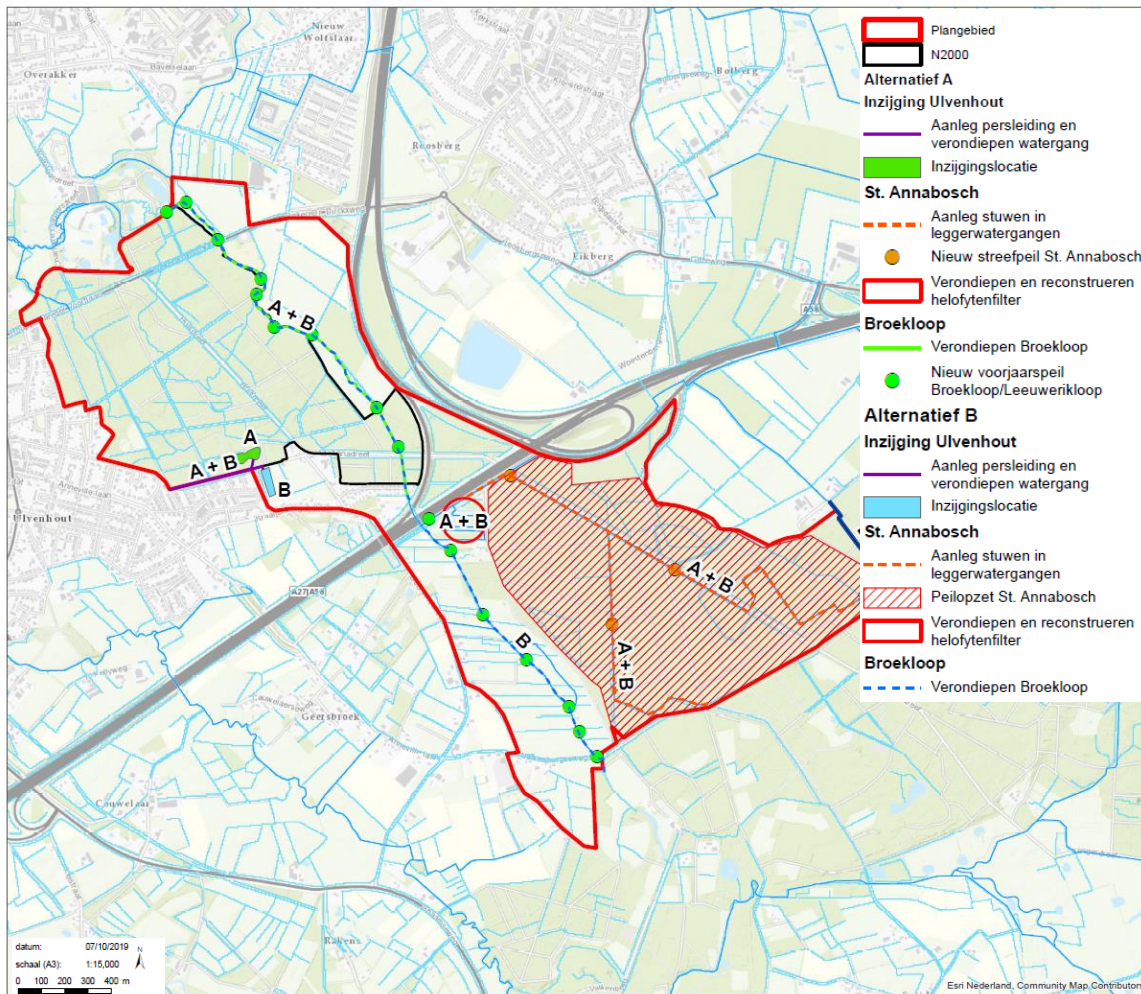

Figuur 1 Plangrens MER Ulvenhoutse Bos

De maatregelen bestaan uit een set deelmaatregelen waarbinnen variatie mogelijk is (zie Figuur 2). Voor elke set van deelmaatregelen is een A- en B-variant geformuleerd. De B-variant is gericht op het behalen van het maximale effect voor het hoofddoel (het vergroten en verbeteren van de vochtige bostypen in het Ulvenhoutse Bos), waarbij eventuele negatieve neveneffecten op bijvoorbeeld bosbouw een ondergeschikte rol spelen. De A-variant is gericht op het realiseren van het hoofddoel, waarbij wateroverlast voor omliggende functies tot een minimum beperkt blijven. Het is mogelijk dat het uiteindelijk voorkeursalternatief bestaat uit een combinatie van A- en B-varianten.

Voor de varianten A en B zijn een aantal maatregelen hetzelfde, met uitzondering van de volgende maatregelen:

- Variant A: streefpeilen in het Broekloop/Leeuwerikloop een inzigingslocatie voor water aan de noordelijke zijde van de Kerkdreef in het Ulvenhoutse Bos.
- Variant B: streefpeilen in de Broekloop ten zuiden van de snelweg A58 en een inzigingslocatie voor water ten zuiden van de Kerkdreef in agrarisch gebied.

Figuur 2. Maatregelen kaart met alternatieven A en B

1.3 Wetgeving en beleid

Wetgeving en beleid	Inhoud
Nationaal	
Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (2012)	De Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) beschrijft het ruimtelijk beleid op rijksniveau. De structuurvisie is vastgesteld in maart 2012. Voor landschap en cultuurhistorie is nationaal belang 10 relevant: ruimte voor behoud en versterking van (inter-) nationale unieke cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten. Op basis van landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten zijn twintig 'Nationale landschappen' aangewezen. Het plangebied maakt geen onderdeel uit van een Nationaal landschap.
Flora en Faunawet (2017)	De Flora en Faunawet van januari 2017 vervangt de oudere Boswet. Een van de doelen van de Flora en Faunawet is het areaal bos en andere houtopstanden in Nederland te behouden. Bos dat wordt gekapt, moet worden herplant. Als dat niet kan op dezelfde plaats, dan elders (compensatie). Onder de Flora en Faunawet vallen: - Alleen bossen die buiten de 'bebouwde kom Boswet' liggen, - Alle beplantingen van bomen die groter zijn dan 10 are, - Bomen in een rijbeplanting, als de rij uit meer dan 20 bomen bestaat.
Erfgoedwet (2016) Monumentenwet (1988)	De Erfgoedwet regelt het beheer en behoud van cultureel erfgoed in Nederland, waaronder wettelijke bescherming van onroerende rijksmonumenten en door de overheid aangewezen stads- en dorpsgezichten. In de Erfgoedwet komen regels voor de archeologische monumentenzorg aan de orde, terwijl de omgang met archeologie in de fysieke leefomgeving onderdeel wordt van de Omgevingswet. Tot de inwerkingtreding van de omgevingswet blijven de artikelen over verordeningen, bestemmingsplannen, vergunningen en ontheffingen op het gebied van archeologie in de Monumentwet 1988 van kracht. In het plangebied bevinden zich geen rijksmonumenten, geen beschermde stads- en dorpsgezichten en geen archeologische monumenten.
Provinciaal	
Structuurvisie 2010 - partiële herziening 2014	De structuurvisie Noord-Brabant (en de Verordening Ruimte) beschrijven het ruimtelijk beleid voor de provincie Noord-Brabant tot 2025 (met een doorkijk naar 2040). Hierbij worden ambities benoemd voor vier ruimtelijke structuren: infrastructuur, groenblauwe mantel, landelijk gebied en stedelijke structuur. Voor het ruimtelijk beleid voor landschap is de 'uitwerking gebiedspaspoorten' (2011) opgesteld. De provincie beschrijft hierin welke landschapskenmerken zij op regionaal niveau van belang vindt en hoe deze kunnen worden versterkt. De provincie geeft ook de ambities weer voor de ontwikkeling van de landschapskwaliteit in die gebieden. Voor het plangebied is de beschrijving van de Baronie van toepassing. In de visie worden verder 21 cultuurhistorische landschappen benoemd met een concentratie van samenhangende cultuurhistorische waarden. De cultuurhistorische landschappen zijn beschreven en verder uitgewerkt in de Cultuurhistorische waardenkaart 2010 (CHW2010). Het plangebied is onderdeel van het cultuurhistorisch landschap 'Landgoederen ten zuiden van Breda'.
Verordening Ruimte Noord-Brabant 2014 (geconsolideerde versie januari 2019)	In de Verordening ruimte 2014 zijn regels opgenomen waarvan de provincie het belangrijk vindt dat die door iedere gemeente worden toegepast bij ruimtelijke besluiten. De thema's in de verordening zijn gebaseerd op de structuurvisie. In de algemene regels (art. 3) is gesteld dat elk plan bij dient te dragen aan de zorg voor het behoud en de bevordering van de ruimtelijke kwaliteit van het daarbij betrokken gebied en de naaste omgeving. De initiatiefnemer dient te zorgen voor kwaliteitsverbetering in het landschap om daarmee het verlies aan omgevingskwaliteit te beperken (art. 3.2).

Grote delen van beekdalen en bossen zijn opgenomen in de **groenblauwe mantel**, zo ook het plangebied. Een bestemmingsplan dat is gelegen in de groenblauwe mantel:

- strekt tot behoud, herstel of duurzame ontwikkeling van het watersysteem en de ecologische en landschappelijke waarden en kenmerken van de onderscheiden gebieden;
- stelt regels ter bescherming van de ecologische, landschappelijke en hydrologische waarden en kenmerken van de onderscheiden gebieden.

Daarnaast gelden er regels voor de **bevordering van de ruimtelijke kwaliteit**:

- de ontwikkeling bijdraagt aan de zorg voor het behoud en de bevordering van de ruimtelijke kwaliteit van het daarbij betrokken gebied en de naaste omgeving, waaronder in ieder geval een goede landschappelijke inpasbaarheid;
- de ontwikkeling gaat gepaard met een fysieke verbetering van de aanwezige of potentiële kwaliteiten van bodem, water, natuur, landschap, cultuurhistorie of van de extensieve recreatieve mogelijkheden van het gebied of de omgeving

Binnen de cultuurlandschappen benoemd in de structuurvisie (2014) zijn de meest kenmerkende deelgebieden aangeduid als cultuurhistorisch vlak in de verordening (art. 22). In de Cultuurhistorische waardenkaart 2010 (CHW2010) wordt per vlak specifieke waarden en kenmerken beschreven die conform artikel 7.4 van de verordening planologisch moet worden beschermd.

In het plangebied zijn 4 cultuurhistorische vlakken aangeduid. Het Ulvenhoutse Bos heeft status 'historisch groen'.

Gemeentelijk	
Erfgoedvisie Breda 2008-2015 'Erfgoed in context'	In deze nog steeds actuele beleidsnota is beschreven hoe de gemeente als beheerder van het erfgoed daar aan gaat voldoen. Het is een integrale nota die uitgaat van de culturele planologie, inventarisatie, waardering en publieksbetrokkenheid. In de beleidsnota staat ook hoe om te gaan met archeologie en de bescherming daarvan bij graaf- en bouwwerkzaamheden. Hieraan gekoppeld is een archeologische beleidskaart waarop categorieën zijn opgenomen met regels omtrent onderzoeksvrijstellingen.
Bestemmingsplan Buitengebied Zuid 2013, Gemeente Breda, vastgesteld 13 juli 2017	In het bestemmingsplan Buitengebied Zuid 2013 is beschreven dat het archeologisch beleid binnen het plangebied is aangegeven met een dubbelbestemming 'Waarde-Archeologie' en is te herleiden naar de Beleidsadvieskaart Breda's erfgoed, deel 1 en de nota 'Erfgoed in Context'. Waar de dubbelbestemming geldt, dient voorafgaand archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. Ook voor cultuurhistorie geldt dat het bestemmingsplan de erfgoedvisie 'Erfgoed in Context' als uitgangspunt neemt. Er is een beschrijving van de cultuurhistorische relictten binnen het bestemmingsplan. Het Ulvenhoutse Bos heeft in het bestemmingsplan Buitengebied Zuid 2013 een dubbelbestemming cultuurhistorie gekregen. Hierbij geldt behoud, herstel of duurzame ontwikkelingen van de cultuurhistorische waarden. Bebouwing is niet toegestaan.
Nota erfgoedbeleid 2015-2020 gemeente Alphen Chaam	In de beleidsnota is beschreven hoe om te gaan met erfgoed, te onroerend, roerend en immaterieel erfgoed, en de bescherming daarvan bij ruimtelijke ontwikkelingen. De gemeente Alphen-Chaam heeft de Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Noord-Brabant als beleidskaart onder de bestemmingsplannen vastgesteld. In de bestemmingsplannen zijn voor archeologie onderzoeksvrijstellingen opgenomen.
Bestemmingsplan Buitengebied Alphen-Chaam 2010, geconsolideerd, Gemeente Alphen-Chaam, geconsolideerd 12 juni 2018	Het bestemmingsplan verwijst voor archeologie en cultuurhistorie naar het eerdere bestemmingsplan Buitengebied Alphen-Chaam 2010 vastgesteld op 11 februari 2010. De gemeente Alphen-Chaam heeft gekozen voor een gezamenlijk doelstelling voor deze twee beleidsthema's; 'behoud en waar mogelijk verheldering van archeologische gebieden en cultuurhistorische structuren, clusters en linten, waarbij ook herstel door ontwikkeling plaats moeten kunnen vinden.' Binnen het bestemmingsplan zijn door middel van een dubbelbestemming archeologie of voor cultuurhistorie een functieaanduiding met bijbehorende beschermde regeling in de regels. Landschapswaarden komen terug onder de noemer Agrarische Hoofdstructuur - Landschap in het bestemmingsplan. De doelstelling voor landschap luidt: 'behoud en waar mogelijk versterking van de landschappelijke identiteit en verscheidenheid, zowel visueel-ruimtelijk als cultuurhistorisch gezien. Hierbij wordt rekening gehouden met de landschappelijke onderlegger van de verschillende (deel)gebieden.'

2 LANDSCHAP

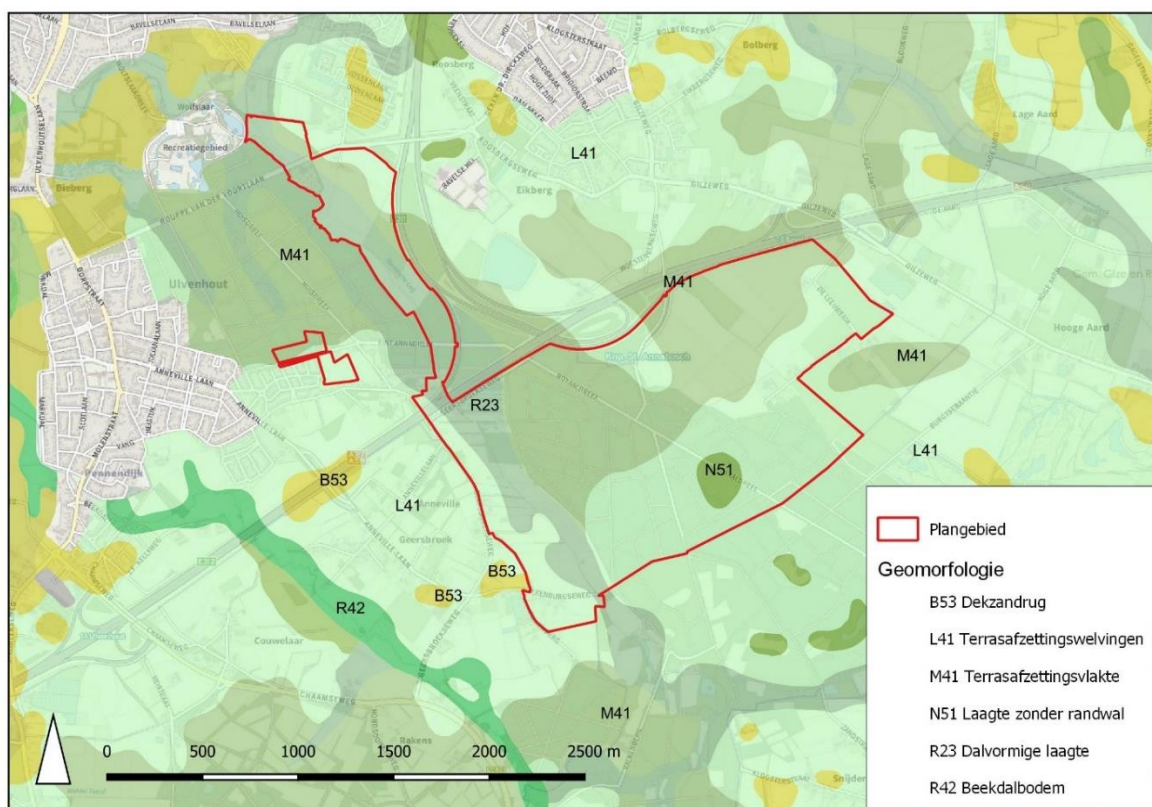
Voor het aspect landschap wordt een beschrijving gegeven van het ontstaan van het Ulvenhoutse Bos, het St. Annabosch en het oostelijke gedeelte van Geersbroek vanwege de Broekloop die in het plangebied ligt. Daarna wordt ingegaan op de landschappelijke kenmerken en ambities voor de ontwikkeling van de landschapskwaliteit, zoals beschreven in het betreffende Gebiedspaspoort 'Baronie' (Provincien Noord Brabant 2011).

2.1 Landschapsgenese

Het Ulvenhoutse Bos en het St. Annabosch liggen beide op een terrasafzettingsvlakte (Leenders, 1998; Figuur 3). Ten westen van het Ulvenhoutse Bos zijn ook vlaktes of welvingen van verspoelde dekzanden en löss te vinden. In dit gebied komen fijnzandige of kleiige oud pleistocene afzettingen van de Formatie van Waalre voor die zijn afgedekt door een maximaal enkele meters dikke laag dekzand van de Formatie van Bostel. Tussen deze twee afzettingen is ook een Formatie van Strampoy aanwezig, bestaande uit een eolisch en fluviatiel zand uit het Vroeg Pleistoceen aangevoerd vanaf het Kempens Plateau.

De bestaande beekdalen in het Ulvenhoutse Bos en de Broekloop of Geerbroekse Loop en ook oude beekdalen zijn over het algemeen ingesneden tot in de kleilaag van de Formatie van Waalre onder het dekzand. Deze dalen zijn betrekkelijk smal, en de hellingen zijn steil. In het Laat-Weichselien en Holoceen is in de beekdalen het Laagpakket van Singraven gevormd, behorend tot de Formatie van Bostel, vanwege het afvoeren van smeltwater. Het bestaat uit matig fijn tot zeer grof, soms grindhoudend zand en zwak zandige leem en klei. Het sediment kan zwak tot sterk humeus ontwikkeld zijn. Plaatselijk komen er veenlagen van enkele decimeters in voor. Langs de flanken van de dalen ligt het Laagpakket van Singraven vaak op eolische afzettingen van het Laagpakket van Wierden (Wagemans en Van der Kuijl, 2007).

Een groot gedeelte van de bodems in de Ulvenhoutse bossen en St. Annabosch zijn veldpodzolgronden en gooreerdgronden. De bodems van de beekdalen bestaan uit een lemige lage gooreerdgronden en beekerdgronden. Het Ulvenhoutse Bos ligt grotendeels op een vlakte en heeft een hoogte van 5m +NAP. Richting het zuiden zijn meer welvingen en daalt langzaam het NAP. Ter hoogte van het St. Annabosch is weer een iets hogere vlakte te vinden. Het dal van de Geersbroekse Loop ligt eveneens lager dan en wordt aangeduid als een dalvormige laagte zonder veen.

Figuur 3 Geomorfologische kaart (Let op: plangebied op kaart is verouderd)

2.2 Landschappelijke kenmerken

Het plangebied is beschreven in het gebiedspaspoort de Baronie (Provincie Noord-Brabant 2011). In het gebiedspaspoort zijn de landschappelijke kenmerken beschreven die de provincie belangrijk vindt. Die kenmerken zijn ook uitgangspunt en inspiratiebron bij toekomstige ontwikkelingen.

Het plangebied ligt in het zandlandschap ten zuiden van Breda bestaande uit voormalige woeste gronden, met daarop recente ontginningsbossen. Sinds 1900 is het heidelandschap sterk veranderd. Het open landschap dat nagenoeg geheel bestond uit heidevelden, stuifzanden en vennen heeft voor een belangrijk deel plaats gemaakt voor naaldbossen en/of cultuurgronden. Kenmerkend voor het zandlandschap is een landschappelijke structuur van hoog naar laag met open lage natte gebieden (beekdalen), overgangsgebieden en hoge droge besloten gebieden (dekzandruggen). De volgende landschapstypen met kenmerken zijn te onderscheiden:

Oude zandontginningen

De dekzandruggen en -welingen die eeuwen geleden in cultuur zijn gebracht zijn bestempeld als oude cultuurgronden (zandontginningen). Het is een halfopen en zeer gevarieerd landschap dat wordt gekenmerkt door een afwisseling van boerenerven, houtwallen, bosschages, lanen, akkers en maïsvelden. De oude cultuurgronden liggen rondom het Ulvenhoutse bos en St. Annabosch en zijn aangemerkt als landgoedstructuur. Het betreffen Buitenplaats Wolfslaar en Landgoed Anneville. De gebieden hebben een parkachtige uitstraling vanwege de lanen en de variantie tussen open en dichte plekken.

Jonge zandontginningen

Naast de oude cultuurgronden bevinden zich in het plangebied enkele jonge ontginningen, waaronder ter plaatse van de inrijingslocatie variant B aan de zuidzijde van het Ulvenhoutse bos. Dit zijn voormalige heidegronden die niet zijn bebost, maar op een rationele manier zijn verkaveld en als landbouwgrond in gebruik zijn genomen. Deze gebieden worden gekenmerkt door openheid en rechte lijnen (Bestemmingsplan Breda Buitengebied Zuid 2013).

Bossen

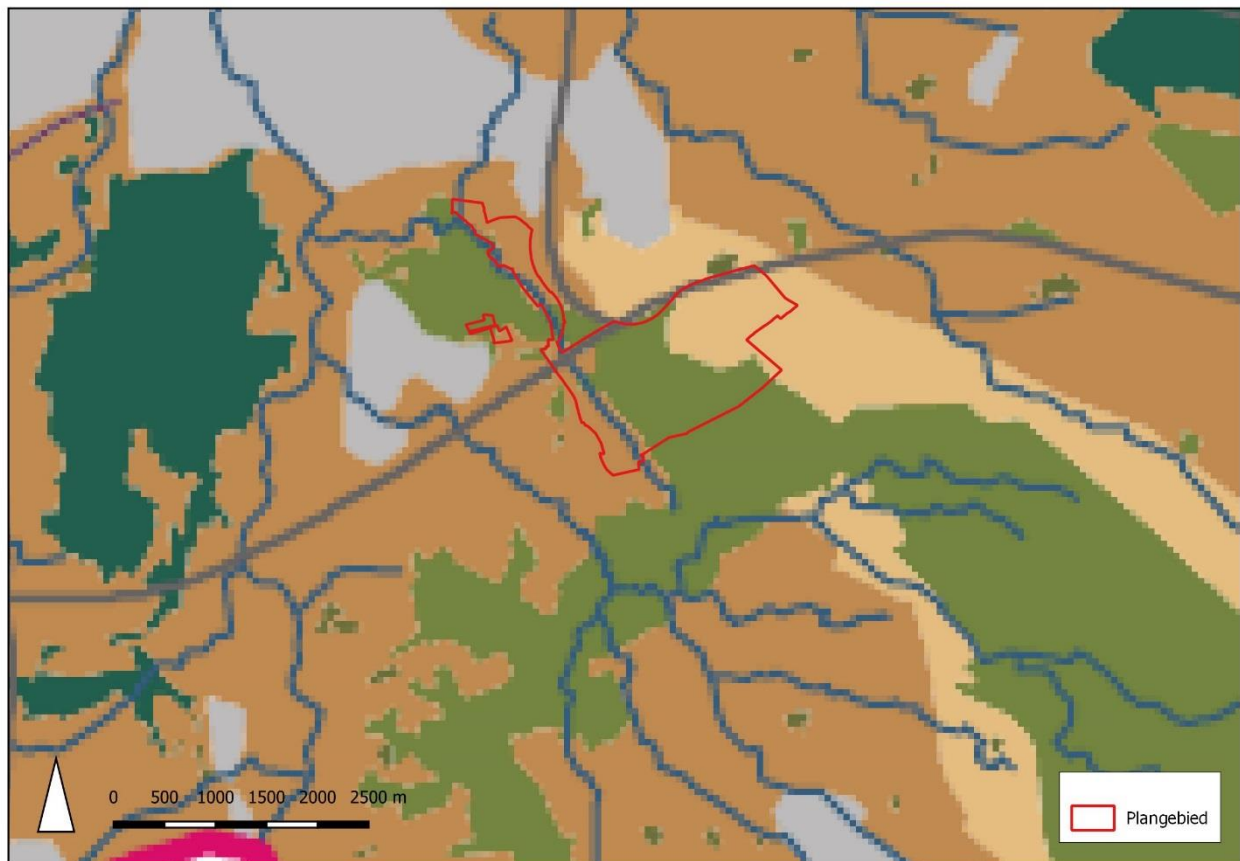
In het plangebied liggen het Ulvenhoutse bos en St. Annabosch. Het zijn aangeplante bossen op relatief natte dekzandvlaktes, later oude zandontginningen. De bossen hebben een gesloten/ dicht landschappelijk karakter. Door de functie van productiebossen zijn de bossen eeuwenlang beheerd. Doordat het gebied dominant als bosgebied is gebruikt, dat wil zeggen zonder agrarische doeleinden, zijn weinig typerende akkerlandschapselementen zoals houtwallen te vinden. Wel zijn een aantal individuele bomen als landschapselement aangeduid (zie hoofdstuk 3 cultuurhistorie) en is het Ulvenhoutse bos aangeduid als 'historisch groen' op de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Noord Brabant, vanwege de cultuurhistorische waarde (zie hoofdstuk 3 historisch groen).

Beekdalen

In het plangebied liggen de beekdalen van de Chaamsebeek en de Bavelse Leij, beide gekenmerkt als relatief kleinschalige open en vochtige gebieden. De beken lopen van noord naar zuid. De beekdalen vormen door de lage ligging natte gebieden in het landschap. Van de beekdalen die rond 1900 bestonden uit een mozaïek van soortenrijke hooilanden, moerasjes, vochtige en natte loofbossen en vaak ook knotbomenrijen en singels, is relatief weinig bespaard gebleven (Provincie Noord Brabant 2002). In de huidige situatie komt weinig opgaande beplanting voor, waardoor zichtlijnen bestaan het beekdal in. Alleen richting de A58 geven de (niet oorspronkelijke) bosschages een meer gesloten landschapsbeeld. Kenmerkend voor het beekdallandschap zijn verder de percelen haaks op de beek.

Vennen

Behalve dalvormige laagten en beekdalen komen geïsoleerde, van oorsprong natte depressies voor, zoals vennen. Bij inrijingslocatie variant A in het Ulvenhoutse bos ligt een watertje dat mogelijk een ven is en dat op kaarten vanaf 1950 zichtbaar is. Daarvoor was het ven mogelijk ontwatert.

Figuur 4 Gebiedspaspoort 'Baronie' provincie Noord-Brabant (2011). Lichtgroen: Jong bos. Bruin: Oude zandontginning. Licht bruin: Jonge zandontginning. Blauw: beken. Grijs: bebouwd gebied. (Let op: plangebied op kaart is verouderd)

2.3 Ambities voor de ontwikkeling van landschapskwaliteiten

Voor het Gebiedspaspoort Baronie zijn de volgende voor het plangebied relevante ambities voor de ontwikkeling van de landschapskwaliteit gesteld (Provincie Noord Brabant 2011):

1. Het versterken van het contrast tussen beken- en boslandschap ten zuidoosten van Breda. Dit kan door:
 - a. ruimte te bieden voor de ontwikkeling van nieuwe landgoederen in het beken- en boslandschap;
 - b. akkercomplexen als ruimtelijk samenhangende eenheden te ontwikkelen;
 - c. beekdalen robuuster te maken;
 - d. de mogelijkheden voor recreatieve uitloop te verbeteren vanuit de stedelijke concentraties Breda-Oosterhout-Gilze en Rijen met de omliggende bosgebieden en landgoederen, vooral daar waar het stedelijk gebied en het omliggende landelijk gebied worden gescheiden door hoofdinfrastructuur (A16, A27 en A58).
2. Het versterken van het afwisselende karakter en grofmazige mozaïek van de oude ontginningen. Dit kan door:
 - a. mogelijkheden te bieden voor nieuwe landgoederen en andere vormen van wonen, groene dorpsranden;
 - b. versterking van recreatie en toerisme rondom Chaam met behoud en versterking van de omliggende natuurlijke en landschappelijke waarden.
3. Het robuuster maken van de groenstructuur van het jonge ontginningslandschap. Dit kan door:
 - a. de groei van intensieve veehouderijen in de verwevingsgebieden te koppelen aan het robuuster maken van de groenstructuur van het landschap.

4. De cultuurhistorische waarden van de Baronie in hun samenhang verder ontwikkelen, beschermen en toeristisch-recreatief ontsluiten. Dit geldt in het bijzonder voor de cultuurhistorische landschappen, waaronder in het plangebied:
 - a. “Landgoederen ten zuiden van Breda”(Mastbosch, Luchtenburg, Hondsdonk, Anneville, Valkenberg;
5. Het versterken van de ecologische waarden van het landschap door te sturen op te behouden of te ontwikkelen kenmerken van het landschap, waarbij kenmerkende plant- en diersoorten van het kleinschalig besloten landschap, open weide- en akkergebieden, en sloot en greppelkanten goede indicatoren zijn. Denk daarbij aan soorten als steenuil, alpenwatersalamander, grote lijster, wulp en korenbloem.

2.4 Conclusie

Het plangebied ligt in het zandlandschap ten zuiden van Breda bestaande uit voormalige woeste gronden, met daarop recente ontginningsbossen. Het valt binnen het Gebiedspaspoort ‘Baronie’. De landschapsstructuur van het plangebied vertoont een opeenvolging van dichte bossen op de relatief lage dekzandwellingen en lage open beekdalen met daartussen overgangszones die halfopen zijn.

De oude zandontginningen liggen rondom het Ulvenhoutse bos en St. Annabosch en zijn aangemerkt als landgoedstructuur met gesloten landschapsbeeld (zie hoofdstuk 3 cultuurhistorie). De inzijngslocatie variant B ligt in een jonge ontginning. Dit zijn voormalige heidegronden die niet zijn bebost, maar op een rationele manier zijn verkaveld en als landbouwgrond in gebruik zijn genomen.

Door het plangebied loopt de Bavelse Leij (Broekloop) van noord naar zuid. Van de beekdalen die rond 1900 bestonden uit een mozaïek van soortenrijke hooilanden, moerasjes, vochtige en natte loofbossen en vaak ook knotbomenrijen en singels, is relatief weinig bespaard gebleven. Het beeklandschap heeft nu een meer open karakter en is door de natte omstandigheden in gebruik als weiland. Kenmerkend voor het beekdallandschap zijn de percelen haaks op de beek.

Door de functie van productiebossen zijn het Ulvenhoutse bos en St. Annabosch eeuwenlang beheerd. Doordat het gebied dominant als bosgebied is gebruikt zonder agrarische doeleinden, zijn weinig typerende akkerlandschapselementen zoals houtwallen te vinden. Wel zijn een aantal individuele bomen als landschapselement aangeduid en is het Ulvenhoutse bos aangeduid als ‘historisch groen’ op de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Noord Brabant, vanwege de cultuurhistorische waarde (zie hoofdstuk 3 cultuurhistorie).

Bij inzijngslocatie variant A in het Ulvenhoutse bos ligt een watertje dat mogelijk een ven is en dat op kaarten vanaf 1950 zichtbaar is. Daarvoor was het ven mogelijk ontwatert.

In het Gebiedspaspoort Baronie zijn ambities voor de ontwikkeling van de landschapskwaliteit gesteld. Deze zetten in op het versterken van het contrast tussen beken- en boslandschap, het versterken van het afwisselende karakter en grofmazige mozaïek van de oude ontginningen, het robuuster maken van de groenstructuur van het jonge ontginningslandschap, de cultuurhistorische waarden van de Baronie in hun samenhang verder ontwikkelen en beschermen, het versterken van de ecologische waarden van het landschap.

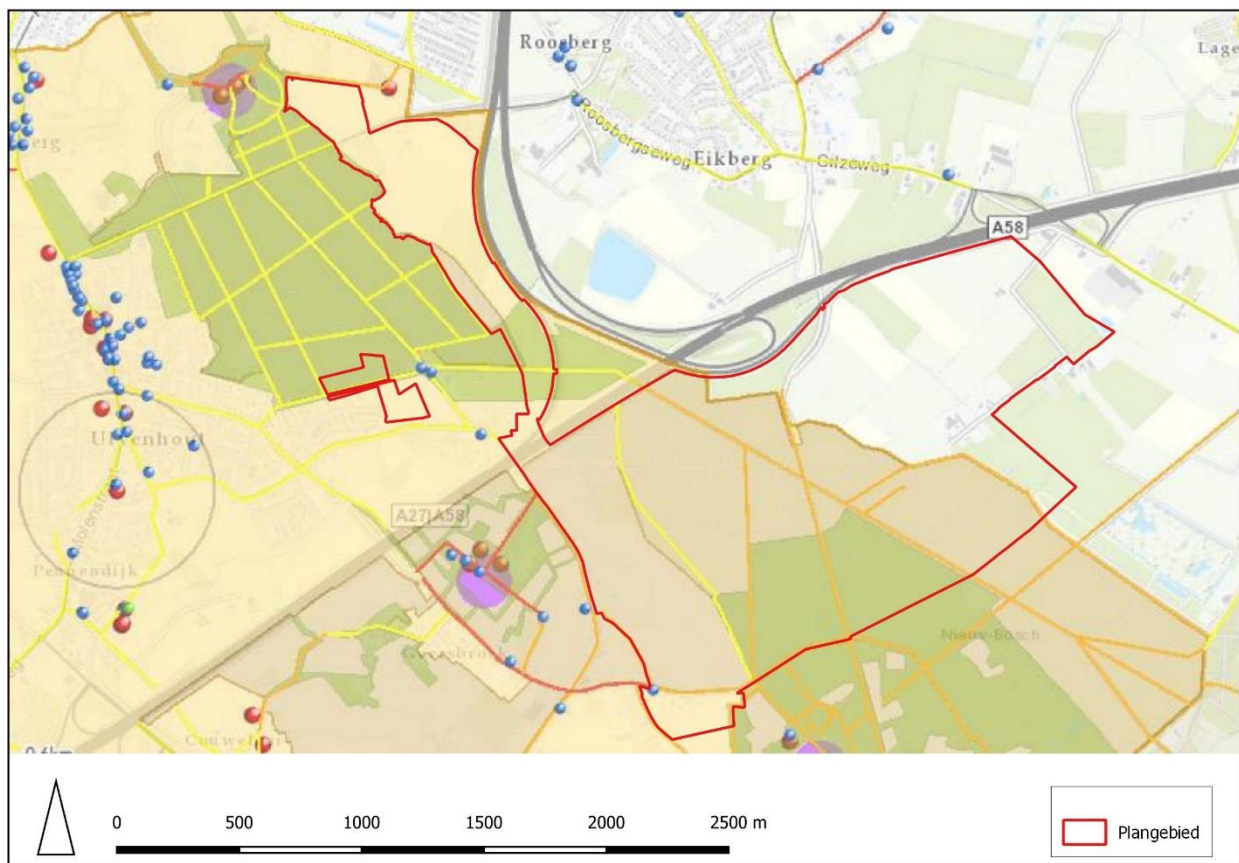
3 CULTUURHISTORIE

Voor het aspect cultuurhistorie wordt eerst de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Noord-Brabant voor het projectplan getoond, daarna volgt een overzicht van de cultuurhistorische landschapsinventarisatie van Leenders (1998). Paragraaf 3.3 geeft een overzicht van het historisch groen binnen het projectplan.

3.1 Cultuurhistorische waardenkaart provincie Noord Brabant

Tabel 1 Overzicht van vlakken en complexen op de cultuurhistorische waardenkaart provincie Noord-Brabant

Aanduiding	Beschrijving
Cultuurhistorisch landschap Landgoederen ten zuiden van Breda CHW-code LSLA	Drie aspecten zijn bepalend geweest voor de cultuurhistorische kwaliteiten van het huidige landschap: de landbouw, de landgoederen en buitenplaatsen en de oude bossen. De relatie van de akkers, de beemden in de beekdalen en de voormalige heidevelden is op veel plaatsen goed bewaard gebleven. De landgoederen geven een goed beeld van de verschillende stijlen van parkaanleg. De historische gebouwen, lanen, zichtlijnen en parken verlenen het gebied grote cultuurhistorische waarde. Bijzonder zijn de oude bossen, die behalve cultuurhistorische ook grote ecologische waarde bezitten.
Cultuurhistorisch vlak Ulvenhoutse Bos CHW-code LA14	Het Ulvenhoutsche Bosch is een oud bos dat teruggaat tot 1750, mogelijk zelfs tot voor 1550. Net als het Liesbosch en het Mastbosch was het eigendom van de Heren van Breda. Het bestaat uit eiken en beuken op vochtige lemige ondergrond. Het geheel wordt doorsneden door majestueuze eikenlanen die tamelijk onregelmatig gevormde bospercelen begrenzen. De Dreef van de Prinsenhoeve is aangelegd in 1677 en beplant met eiken. In het bos komen enkele markante bomen voor; de Wilhelminaboom uit 1898 en de Julianaboom uit 1909. Enkele zijbeken van de Chaamse Beek stromen meanderend door dit bos. Het Ulvenhoutsche bos maakt onderdeel uit van de veel grotere boswachterij Ulvenhout-Chaam. Waarden: de laanstructuur in het bos; zandwegen.
Cultuurhistorisch vlak Sint Annabosch en Nieuw Bosch CHW-code LA13	Het gebied is een uitgestrekt bos met naald- en loofbomen en enkele ingesloten graslanden en heideveldjes. Het wordt doorsneden door dreven, zandwegen en -paden, die het bos in onregelmatige percelen verdelen. Het bos is in verschillende perioden aangelegd. Het oudste deel is het Sint Annabosch, aangelegd tussen 1550 en 1564 en in de loop der tijd naar het zuiden is uitgebreid. Het bos behoort tot de oudste bossen van het land. Het heeft een centrale laan, de brede Royaal Dreef, en een aantal diagonale lanen, zoals de Valkenburgse Dreef en de Chaamse Dreef. Waarden: de Royaal Dreef; overige lanen; zandwegen en -paden; monumentale bomen; zichtrelaties (bijvoorbeeld met de kerk van Bavel); wallen.
Cultuurhistorisch vlak Buitenplaats Wolfslaar CHW-code LA06 Complex van cultuurhistorisch belang: Landgoed Wolfslaar CHW-code CC071	Aan de noordkant van het plangebied ligt Landgoed Wolfslaar. Wolfslaar is een kleine buitenplaats met landhuis en park uit de tweede helft van de negentiende eeuw. Het huis Wolfslaar is in 1862 gebouwd. Het is een groot langwerpig huis is klassiek met eclectische elementen. In de gevel een steen met jaartal 1694. Verder bestaat het landgoed uit een koetshuis, park, moestuin, ijskelder en poorten. Het park is in landschapsstijl ingericht en bestaat uit gazons, bosschages, boomgroepen, vijvers en waterlopen. Op het landgoed staat ook de hoeve Groot-Wolfslaar dat waarschijnlijk al in de 15e eeuw bestond. Deze bestaat uit weilanden, akkers, een moestuin en een grote boomgaard. Waarden: landhuis Wolfslaar en koetshuis; parkaanleg; vijvers; de uitzichten vanuit het landhuis over de omringende landerijen.
Cultuurhistorische vlak Landgoed Anneville CHW-code LA01 Complex van cultuurhistorisch belang: Landgoed Anneville CHW-code CC120	Het gebied bestaat uit landbouwgronden, uitgestrekte bossen en Landgoed Anneville. De akkers en weilanden liggen in het westelijke deel van het gebied, bij de buurtschappen Geersbroek en Couwelaar. De Chaamse Beek meandert tussen deze buurtschappen door. De percelering is onregelmatig blokvormig; in het broekgebied langs de Bavelse Lei regelmatig strookvormig. Waarden: de relatie tussen het landgoed en de broekontginning Geersbroek; historische gebouwen van Anneville; parkaanleg; strookvormige percelering in het Geersbroek; onregelmatige blokpercelering bij buurtschap Couwelaar; klinkerwegen; lanen; akkercomplex van Couwelaar.

Figuur 5 Cultuurhistorische Waardenkaart provincie Noord-Brabant (Let op: plangebied op kaart is verouderd)

CHW_2015

III Overige cultuurhistorische informatie Cultuurhistorische Waardenkaart 2006

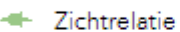
Monumentale bomen

Overige bouwkunst

Historische zichtrelaties lijn

Historische zichtrelaties vlak

Eendenkooi

Molenbiotoop

Schootsveld

Historische geografie

— Zeer hoog

— Hoog

— Redelijk hoog

Historische stedenbouw

Historisch groen

Historische geografie buiten de cultuurhistorische landschappen

II Overige cultuurhistorische informatie Rijksinformatie

Rijksmonumenten

Beschermde stads en dorpsgezichten

I Provinciaal belang cultuurhistorie

Regio

Complex van cultuurhistorisch belang

Cultuurhistorische vlakken

Cultuurhistorische landschappen

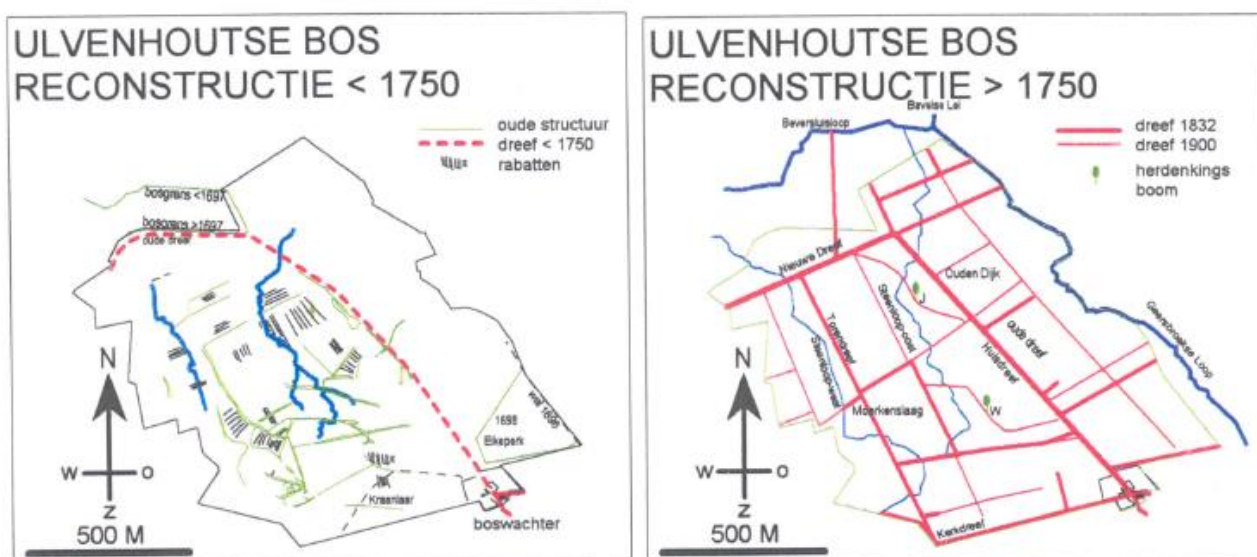
3.2 Cultuurhistorisch overzicht Ulvenhout-Galder

Het Cultuurhistorisch overzicht van Ulvenhout-Galder (Leenders, 1998) is een cultuurhistorische landschapsinventarisatie met een advies voor de te behouden en versterken elementen. Hierna volgt een beschrijving van het Ulvenhoutse bos en het St. Annabosch ondersteund door historische kaarten, waarna de inventarisatie kaarten en advies zijn opgenomen.

Het Ulvenhoutse Bos is van oorsprong een moerasbos. Het gedeelte 'Ulv' in Ulvenhoutse Bos, komt van het woord 'Ulf' wat haar naam ontleent aan een mogelijke type wilg die 20 meter hoog kon worden. Het moerasbos werd aangewezen tot een domeinbos van de Heren van Breda in de 16e eeuw. Het bos werd gebruikt voor de jacht en houtwinning. In het vochtige gedeelte van het bos waren de bomen bedoeld voor hakhout en tussen dreven staan opgaande lanen bestaande uit eiken, masten, etc. Waarschijnlijk werd er een strak systeem op na gehouden voor regelmatige kap en herplanting van het bos. Uit bronnen blijkt dat het bos in 1570 zo'n 117 hectare bedroeg. In de eeuwen daarna zijn stukken land aangekocht en ook weer verdwenen, maar de oppervlakte is nog steeds ongeveer gelijk.

Door het Ulvenhoutse Bos lopen enkele beekjes, wegen en dijkes welke nog op luchtfoto's te traceren zijn. Eind 19e eeuw zijn wat kronkelpaden aangelegd voor recreatieve doeleinden en bomen aangeplant ter gelegenheid van kroningen van het Koningshuis. De namen van dreven komen uit de negentiende eeuw en zijn gerelateerd aan typen begroeiing ter plekke of zichtlijnen op belangrijke gebouwen in de omgeving. Echter is volgens Leenders de Kerkdreef niet gericht op een bepaalde kerk. De Huisdreef en St. Annadreef zijn al op een kaart van 1698 aanwezig. De Nieuwe Dreef en Huisdreef zijn 25 meter breed en vormen de hoofd dreven van het gebied. Andere dreven zijn 14 of 8 meter breed. Een reconstructie van de dreven voor 1750 en na 1750 is te zien in Figuur 6.

Het St. Annabosch is een productiebos aangelegd tussen 1551 en 1564 op de heide door uitzaaien van dennenzaad of door het planten van jonge bomen. Het bos bestaat hoofdzakelijk uit dennen en eiken. Het wordt doorsneden door dreven en zandpaden, die het bos in onregelmatige percelen verdelen. Het bos heeft een centrale laan uit de periode van de aanleg, de brede Royaal Dreef, en een aantal diagonale lanen, zoals de Valkenburgse Dreef en de Chaamse Dreef. Opmerkelijk zijn de verschillende wallen, vaak op de grens met andere landgoederen of bouwlanden, bijvoorbeeld tussen het St. Annabosch en landgoed Valkenburg. Van de vermoedelijk ooit complete omwalling is nog een groot deel aanwezig. Het bos zou vernoemd zijn naar Anna van Egmond, de eerste vrouw van Willem de Zwijger. Het bos is in de loop der tijd naar het zuiden is uitgebreid. De uitbreidingen van het bos kreeg de naam Nieuw Bosch. In 1848 waren sommige delen van het Nieuw Bosch al bebost; het overige deel bestond uit heide, die grotendeels in de 20e eeuw is ingeplant.

Figuur 6. Ulvenhoutse Bos reconstructie van voor 1750 en na 1750 (Leenders 1998).

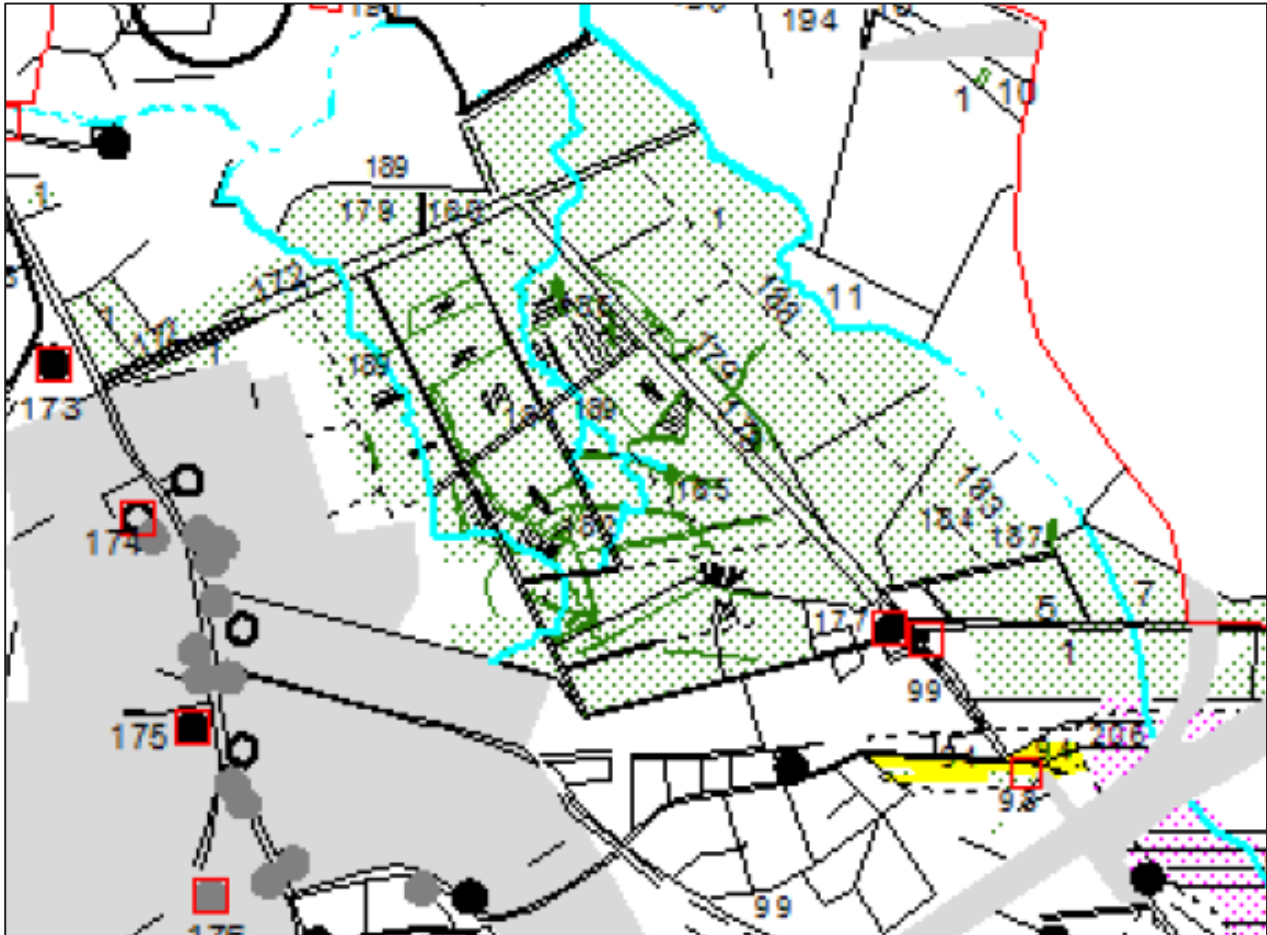
Figuur 7 Topografische kaart 1900

Figuur 8 Topografische kaart 1950

3.2.1 Cultuurhistorische elementen Ulvenhoutse Bos

In Figuur 9 is de cultuurhistorische inventarisatiekaart van Ulvenhoutse Bos te zien. Het groen gestippelde vlak is het bos en de blauwe lijnen geven beken aan. Onder de kaart zijn de aangeduide elementen opgesomd. Deze elementen worden belangrijk geacht te bewaren of versterken.

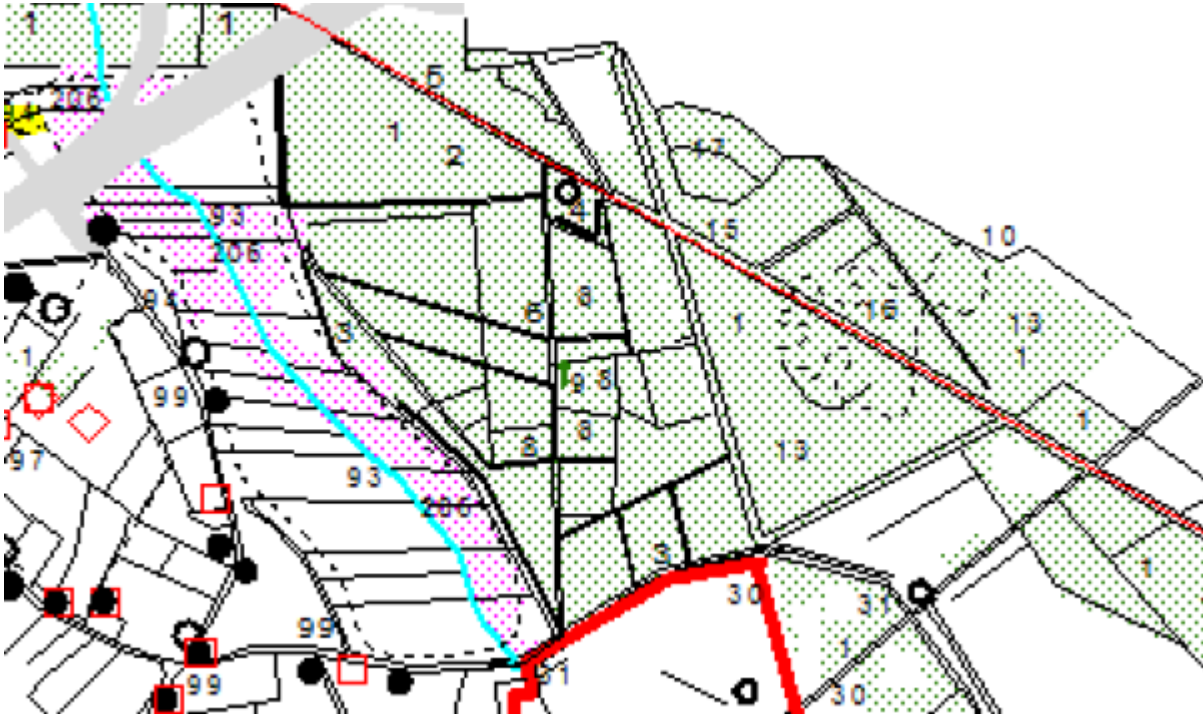

Figuur 9. Uitsnede plangebied cultuurhistorische waardevolle elementen (Leenders, 1998)

- **1** Het 16e eeuwse bos.
- **172** Nieuwe Dreef: toegang tot het Ulvenhoutse Bos vanaf de Prinsenhoef. Deze dreef dateert vermoedelijk uit 1751. Zeer statige dreef, onderdeel van verbinding Prinsenhoef - boswachterij.
- **177** Boswachtershuis en achttiende eeuwse Vlaamse schuur. Monumentaal in bocht van de weg.
- **178** Huisdreef, aanleg 1751 en later. Zeer statige dreef, onderdeel van verbinding Prinsenhoef - boswachterij.
- **179** Oude toegangs-dreef. Aan de noordzijde nu ruiterspad; langs de Huisdreef gemarkeerd door enkele greppels.
- **180** Dreefje naar Wolfslaar, aangelegd kort voor 1700. In het bos behouden, daar buiten opgeruimd ten behoeve van zwembad.
- **181** Dreven/perkenstructuur van omstreeks 1800 of tweede helft achttiende eeuw: grote rechte lijnen en perken.
- **182** Resten oudere bosinrichting, daterend van voor 1750.
- **183** Wal langs het Eikeperk, aanleg 1698. Onder deze wal kunnen bodemsporen aanwezig zijn die informatie geven over het landschap rond en voor 1700.
- **184** Eikeperk, in 1698 toegevoegd stuk bos, is herkenbaar aan hoekbeuk (187), wal (183) en paden op de binnengrens.
- **185** Wilhelminaboom.
- **186** Julianaboom en de Prinsessebomen.
- **187** Hoekbeuk van het Ulvenhoutse Bos.
- **188** De Geersbroekse Loop (Bavelsche Lei/ Broekloop), beek met behouden oude meandering.
- **189** "Steenloopjes" (beken) in het bos.

3.2.2 Cultuurhistorische elementen St. Annabosch

In Figuur 10 is een uitsnede van de cultuurhistorische inventarisatiekaart opgenomen met daarop het St. Annabosch en de Broekloop. Het groen gestippelde vlak is een permanent bos en de blauwe lijn geeft de Broekloop aan. De roze stippen staan voor een veen/moerig gebied. De zwarte cirkel te midden van het St. Annabosch geeft een verlaten 17e eeuwse erf aan. Onder de kaart volgt een opsomming van de andere aangeduide elementen. Deze elementen worden belangrijk geacht te bewaren of versterken.

Figuur 10. Uitsnede plangebied cultuurhistorische waardevolle elementen (Leenders, 1998)

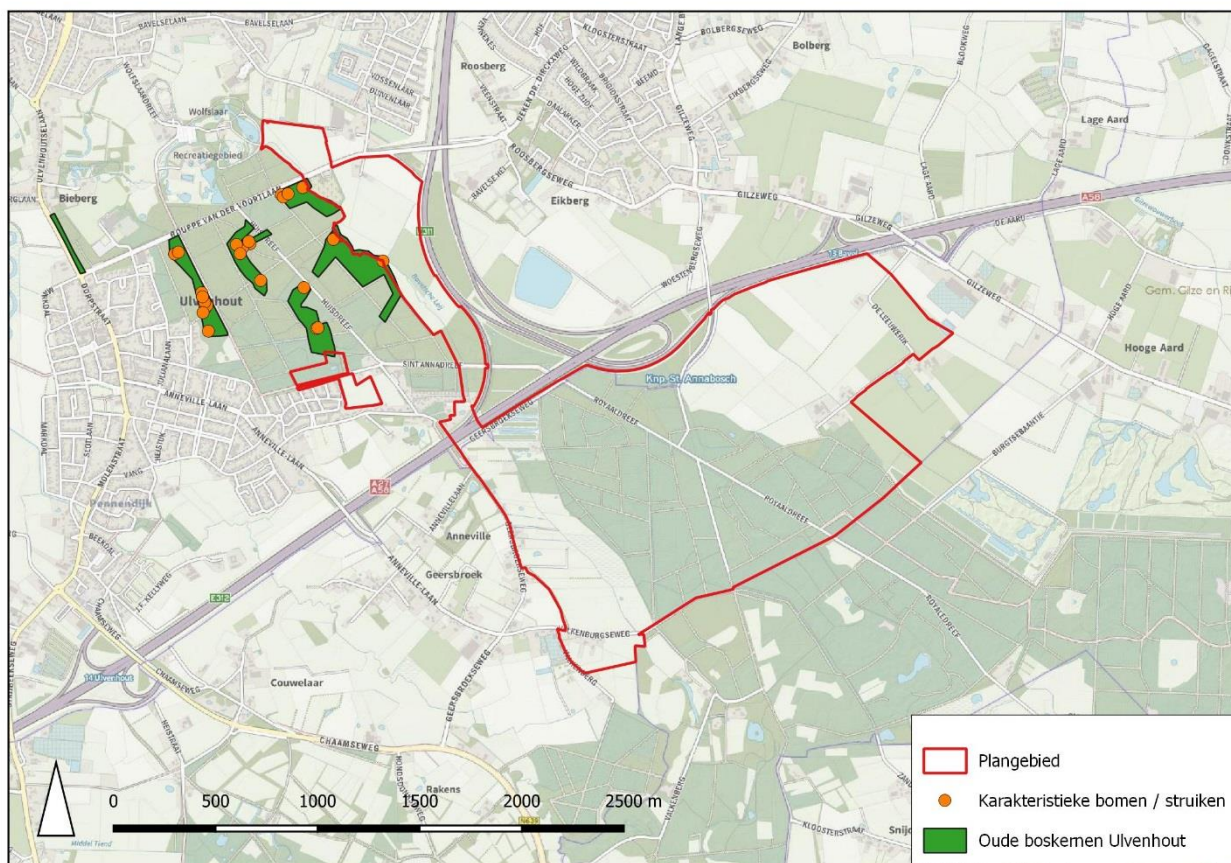
- 1 16e eeuwse bos.
- 2 St. Annabos.
- 3 Wal langs het Geersbroek: mogelijk midden 16e-eeuw; langs Valkenberg laat 18e-eeuw.
- 4 Terrein van voormalige hoeve, met L-vormige wal. Laat middeleeuwse boerderij en opvolgers tot vroege achttiende eeuw.
- 5 Royaal Dreef: hoofdonsluiting van het St. Annabos.
- 6 Overige dreven, grotendeels 18e eeuw.
- 8 Oude akkerpercelen, bebost vanaf eerste helft achttiende eeuw. Bevatten in bodem mogelijk gegevens over de landbouwmethoden van voor 1700, zonder verstoring door de latere landbouw.
- 9 Dennenboom uit 1763.
- 93 Geersbroekse Loop (Bavelsche Lei/ Broekloop) met strookgewijze verkaveling.
- 97 Landgoed Anneville met landhuis, andere gebouwen en hoeven, park, vijvers, dreven, hekken. Het landgoed is nog gaaf en speelt een rol in de geschiedenis van Nederland aan het einde van de Tweede Wereldoorlog. De keiweg van Anneville is een der laatste kasseiwegen en een der weinige particuliere verharde wegen van rond 1900.
- 99 Wegenstructuur en percelering zijn in Geersbroek in hoofdstructuur nog bewaard.
- 206 Veenresten in het Geersbroek.

3.3 Historisch groen

Het Ulvenhoutse Bos heeft status 'historisch groen' op de cultuurhistorische waardenkaart provincie Noord-Brabant (Figuur 5). Voor dit onderzoek zijn veldformulieren met detailgegevens opgevraagd bij Ecologisch Adviesbureau Maes en weergegeven op de kaart in **Figuur 11**. In het Ulvenhoutse Bos zijn oude boskernen aanwezig met enkele karakteristieke bomen en struiken. Vooral in de percelen van het productiebos zijn op natte plaatsen veel oude relictten met struikgewassen. Hier zijn voormalige hakhoutbosjes aanwezig met eikenstoven en esdoornstoven en oudbos indicatoren.

Tabel 2 Overzicht historisch groen cultuurhistorische waardenkaart provincie Noord-Brabant

Aanduiding	Beschrijving
Historisch groen Ulvenhoutsche Bos CHW-code G777	Een relatief gaaf oud loofbos gesitueerd in het beekdal van de Bavelse Lei met zeldzame flora. Het geheel is beplant met zomereik, beuk, hultst, wilde lijsterbes, zwarte els, hazelaar, ruwe berk, es, sporkehout, spar, vogelkers, klimop, douglasspar, exemplaren van de zeldzame fladderiep, bosanemoon, gele dovenetel en witte rapunzel. Gedeelten zijn voorzien van een jonge aanplant van naaldhout. Het bos dateert ongeveer uit de periode 1850-1870. Het historische beheer: hakhout van eik, els, es, haagbeuk, iep, knotiep. Waarde: zeer hoog.

Figuur 11 Kaart historisch groen (Ecologisch Adviesbureau Maes) (Let op: plangebied op kaart is verouderd)

3.4 Conclusie

Het projectgebied bevat cultuurhistorische waarden en is onderdeel van het cultuurhistorisch landschap 'Landgoederen ten zuiden van Breda' op de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Noord-Brabant. Hierop zijn zowel het Ulvenhoutse bos als het St. Annabosch aangeduid als cultuurhistorische vlak en het Ulvenhoutse bos als 'historische groen'.

Het Ulvenhoutse Bos is een gaaf bewaard bos dat teruggaat tot 1750 en mogelijk zelfs tot 1550. Het bos was in eigendom van de Heren van Breda en bestaat uit eiken en beuken op een vochtige lemige ondergrond. Van waarde is met name de laanstructuur in het bos en zandwegen. De structuur bestaat uit statige dreven (tevens zichtlijnen) met wallen waarvan het merendeel dateert uit de 18e eeuw. In het bos komen enkele markante bomen voor; de Wilhelminaboom uit 1898 en de Julianaboom uit 1909. Daarnaast blijkt uit veldinventarisatie dat vooral op natte plaatsen veel oude relicten met struikgewassen aanwezig zijn. Hier zijn voormalige hakhoutbosjes aanwezig met eikenstoven en esdoornstoven en oudbos indicatoren. Aan de oostzijde van het bos loopt het beekdal van de Bavelse Lei (Broekloop/ Geersbroekse Loop) met gedeeltelijk oude meandering. Mede door de percelenstructuur van het beekdal heeft de Broekloop cultuurhistorische waarde.

Het oudste gedeelte van het St. Annabosch is aangelegd in de 16e eeuw en is in de eeuwen daarna richting het zuiden uitgebreid ("Nieuw Bosch"). Het is een productiebos met veelal dennen en eiken. Ook hier is het drevenpatroon cultuurhistorisch waardevol, bestaande uit een centrale dreef (Royaal Dreef) en andere veelal 18e eeuwse lanen en zandpaden. Ook van waarde zijn monumentale bomen, zichtrelaties (bijvoorbeeld met de kerk van Bavel), een verlaten 17e eeuws erf, wallen en de strookgewijze verkaveling van de Bavelse Lei (Broekloop/ Geersbroekse Loop).

4 ARCHEOLOGIE

Voor het aspect archeologie wordt een overzicht gegeven van de informatie over bekende vindplaatsen uit Archis (monumenten, vondstlocaties, onderzoeksmeldingen) en daarna de archeologische verwachtingswaarden op basis van het gemeentelijk beleid.

4.1 Archeologische monumentenkaart

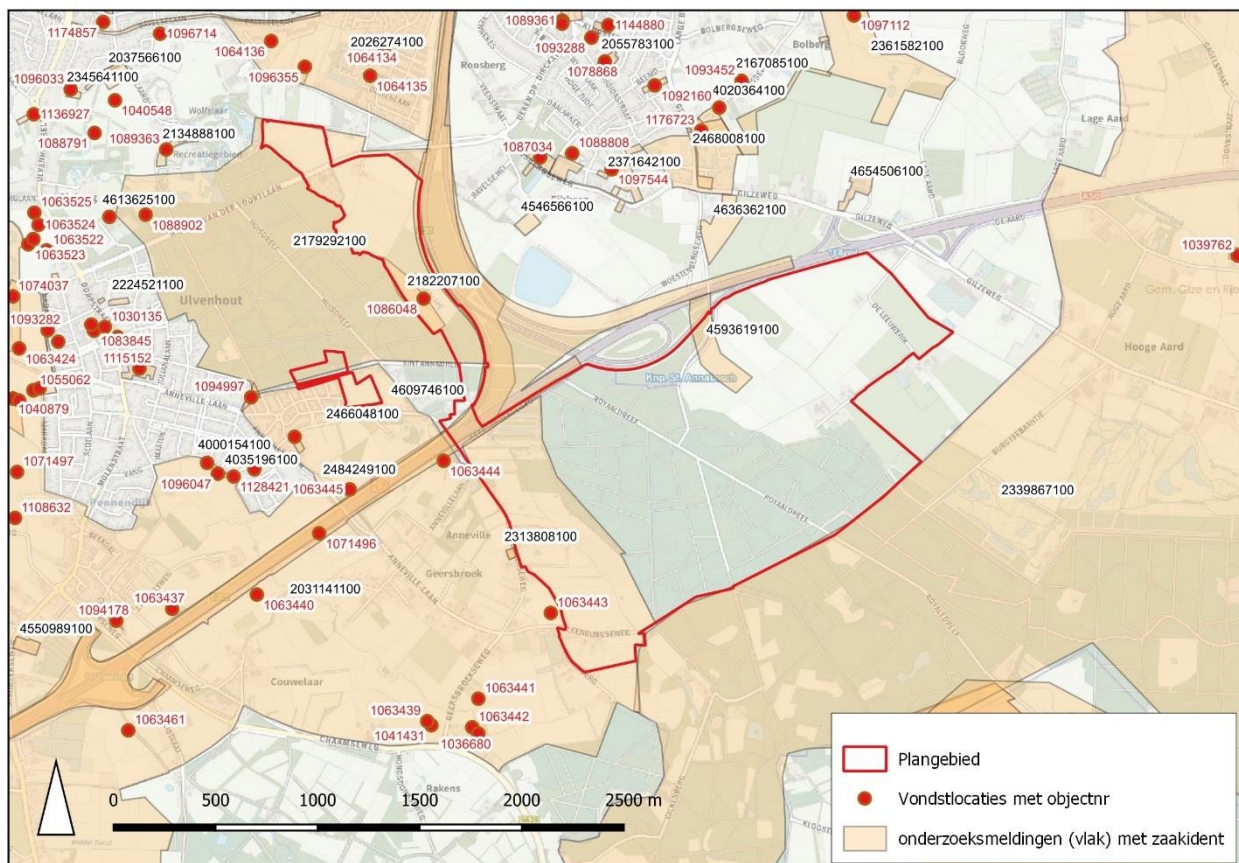
Op de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) zijn bekende en waardevolle archeologische vindplaatsen weergegeven. Er wordt onderscheid gemaakt tussen terreinen van waarde, hoge waarde, zeer hoge waarde, en zeer hoge waarde – beschermd. In het laatste geval is het terrein een beschermd Rijksmonument. Het uitgangspunt bij AMK-terreinen is in principe behoud van archeologische resten in situ. Er zijn geen AMK-terreinen binnen plangebied.

4.2 Vondstlocaties

Vondstlocaties zijn archeologische vondsten en waarnemingen die geregistreerd zijn in Archis (Tabel 3).

Tabel 3 Overzicht van de vondstlocaties en onderzoeksmeldingen (Archis 3)

Zaak IDnummer	Datum en Plaats	Beschrijving
2134888100	2006, Ulvenhout	Bij een archeologische begeleiding bij natuurontwikkelingswerkzaamheden aan de Bavelse Lei is een structuur van greppels en een sloot onderzocht. Het gaat om een complex van na de 15 ^{de} eeuw tot 20 ^{ste} eeuw.
4613625100	2018, Ulvenhout	Archeologisch proefsleuvenonderzoek. De bodemopbouw bestaat van onder naar boven uit dekzand, resten van een akkerlaag/ A-horizont en de recente verstoringen/ bouwvoor. Verder is er één spitspoor gevonden en waren er ploegsporen te zien in het profiel. Dit spoor houdt verband met de akker die hier aanwezig is geweest. Er zijn geen vondsten aangetroffen en geen monsters genomen.
2182207100	2008, Ulvenhout	Roodbakkend geglazuurd aardewerk en loden kogels van na de Middeleeuwen gevonden bij archeologische begeleiding door RAAP. De musketkogels moeten hoogstwaarschijnlijk in verband gebracht worden met jachtactiviteiten in het plangebied. De overige vondsten duiden indirect op landbouwactiviteiten. Om de vruchtbaarheid van de akker/beemd op peil te houden werd huishoudelijk afval en beer, al dan niet vermengd met plaggen, opgebracht. In het opgebrachte materiaal bevonden zich vaak minder vruchtbare bestandsdelen zoals aardewerkfragmenten, baksteengruis, houtskool en later antracietresten. De vondsten lagen gelijkmatig verspreid over het gehele deelgebied.
2982529100	1995, Geersbroek	In 1995 heeft RAAP een inventarisatie, veldkartering en booronderzoek verricht in herinrichtingsgebied Ulvenhout-Galder. Bij de veldverkenning zijn op deze locatie de hier beschreven losse vondsten van vuursteen gedateerd uit Paleolithicum.
3155041100	1995, Geersbroek	In 1995 heeft RAAP in herinrichtingsgebied Ulvenhout-Galder een inventarisatie, veldverkenning en booronderzoek verricht. Bij de veldverkenning zijn op deze locatie, in gebruik als asperge-akker, twee vuursteen-afslagen gevonden uit Paleolithicum-IJzertijd. RAAP meldt dat het bodemprofiel verstoord is.
2179292100	2007, Ulvenhout	Bureauonderzoek archeologie voor de hermeandering van de Broekloop bij Ulvenhout, opgesteld door Synerga B.V. De voorgenomen hermeandering van de Broekloop ten einde haar oorspronkelijke loop te herstellen zal goed aansluiten bij het oude karakter van het bos. Bij de uitvoer van de plannen dient echter wel rekening gehouden te worden met de cultuurhistorische relictten die in het gebied aanwezig zijn.

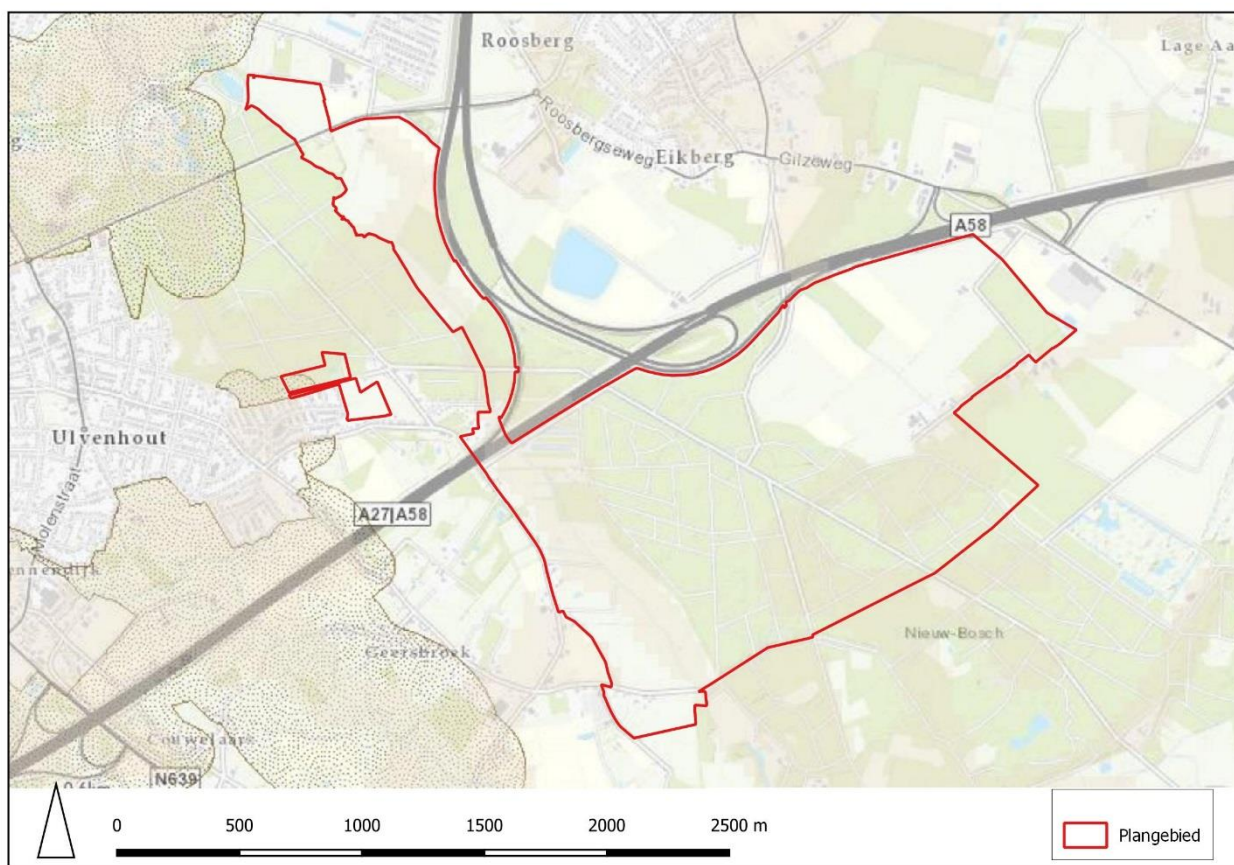

Figuur 12 Vondstlocaties en onderzoeksgebieden (Archis 3) (Let op: plangebied op kaart is verouderd)

4.3 Cultuurhistorische waardenkaart provincie Noord-Brabant

Tabel 4 Overzicht archeologie op de cultuurhistorische waardenkaart provincie Noord-Brabant

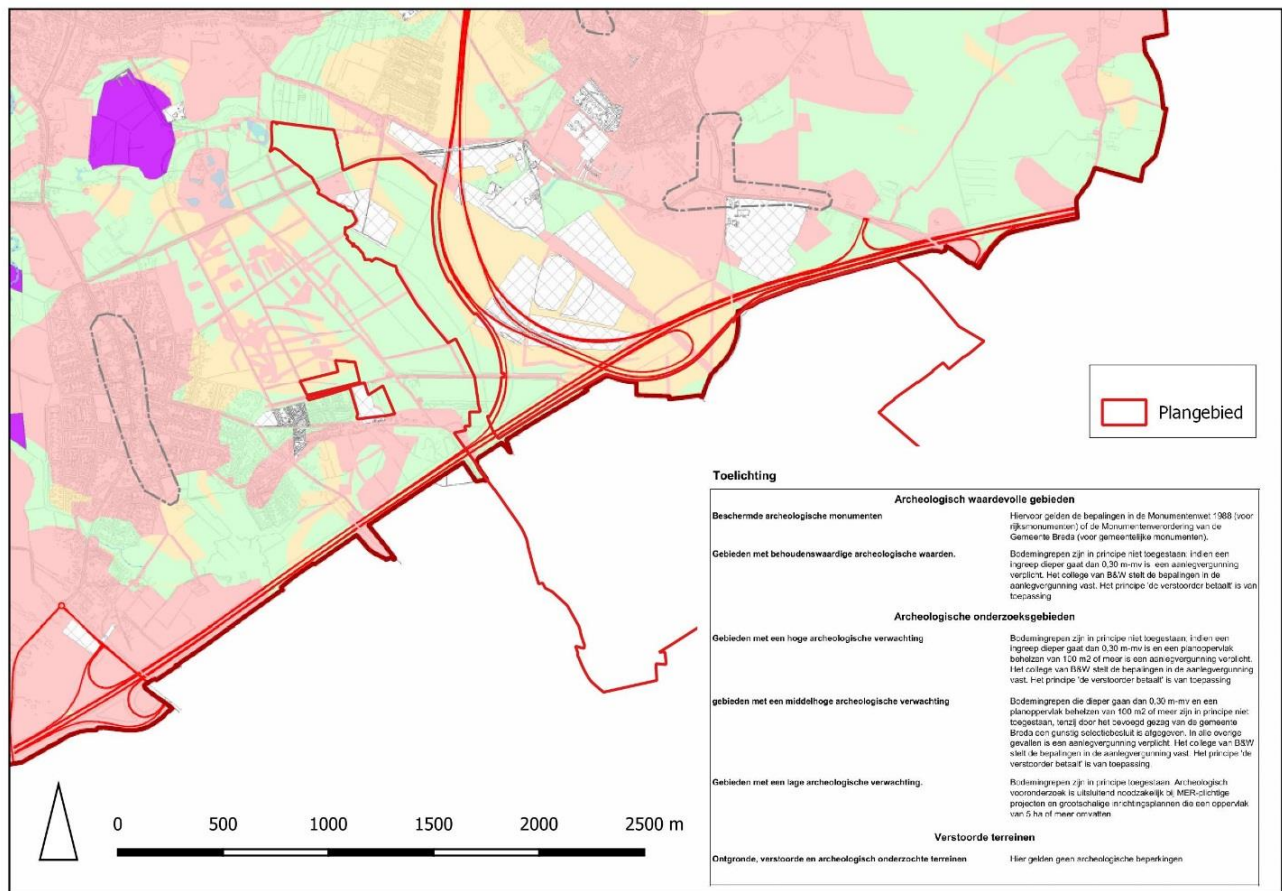
Aanduiding	Beschrijving
Archeologische landschappen Beekdal van de Mark CHW-code ALS06	Landschap behoort tot de archeologische landschappen met de hoogste dichtheid aan Archis-waarnemingen. Het aantal AMK-terreinen en hun totale omvang ligt daarentegen verhoudingsgewijs aan de lage kant. Vanwege het verhoudingsgewijs grote areaal aan oude bouwlanden (circa 50% van oppervlak) is de kans op goed geconserveerde archeologische waarden in dit landschap bijzonder hoog. Het gebied heeft vanaf het paleolithicum tot in de late middeleeuwen bewoning gekend. De verhouding tussen de verschillende perioden volgt globaal de algemene trend voor Noord-Brabant. Alleen de ijzertijd is iets dominanter aanwezig, terwijl neolithicum, bronstijd en Romeinse tijd achterblijven. De AMK-terreinen herbergen alleen vindplaatsen uit de jongere perioden (ijzertijd – late middeleeuwen), waarbij opvalt dat ook hier de ijzertijd in aantal en oppervlakte overheerst. Als we kijken naar de Archis-waarnemingen en AMK-terreinen, onderverdeeld naar complextype, dan is duidelijk dat nederzettingen en, in mindere mate, begravingen het beeld van het bodemarchief van landschap bepalen.
Indicatieve archeologisch waarden: middelhoge trefkans	De Broekloop en een gedeelte van het Ulvenhoutse Bos is aangeduid met een middelhoge trefkans op archeologische resten. Ook aan de zuidrand van het St. Annabosch heeft een middelhoge trefkans.

Figuur 13 Cultuurhistorische waardenkaart provincie Noord-Brabant. CHW kaart wordt ook gehanteerd door de gemeente Alphen-Chaam als gemeentelijk archeologische beleidskaart. Arcering: Archeologische landschap. Licht bruin: Indicatieve archeologische waarden. (Let op: plangebied op kaart is verouderd)

4.4 Archeologische Beleidsadvieskaart Breda

Op de gemeentelijk beleidsadvieskaart (2008) komen in het gebied Ulvenhoutse Bos hoge, middelhoge en lage archeologische verwachtingszones voor. Het drevenpatroon en andere wegen zijn met een hoge archeologische verwachting aangeduid. Ook zijn verstoorde terreinen aangeduid. Een gedeelte van de vlakken van de bossen zijn met een middelhoge archeologische verwachting of met een lage archeologische verwachting aangewezen.

Figuur 14. Archeologische beleidsadvieskaart gemeente Breda (2008) (Let op: plangebied op kaart is verouderd)

Rood – Gebieden met een hoge archeologische verwachting: Bodemingrepen zijn in principe niet toegestaan; ingreep dieper gaat dan 0,30 m-mv is en een planoppervlak behelzen van 100 m² of meer is een aanlegvergunning verplicht.

Oranje – Gebieden met een middelhoge archeologische verwachting: ingreep dieper gaat dan 0,30 m-mv is en een planoppervlak behelzen van 100 m² of meer is een aanlegvergunning verplicht.

Groen – Gebieden met een lage archeologische verwachting: Bodemingrepen zijn in principe toegestaan. Archeologisch vooronderzoek is uitsluitend noodzakelijk bij MER-plichtige projecten en grootschalige inrichtingsplannen die een oppervlak van 5 ha of meer omvatten.

Wit – Ontgronde, verstoorde en archeologisch onderzochte terreinen: hier gelden geen archeologische beperkingen.

4.5 Archeologisch beleid gemeente Alphen-Chaam

De gemeente Alphen-Chaam heeft de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Noord-Brabant als beleidskaart onder de bestemmingsplannen vastgesteld. In het bestemmingsplan zijn dubbelbestemmingen archeologie opgenomen. Deze zones komen overeen met de indicatieve archeologische waarde op de provinciale kaart (zie paragraaf 4.3).

4.6 Conclusie

In het plangebied komen geen archeologische monumenten (AMK-terreinen) voor. Er ligt één bekende vindplaats aan de oostzijde van het Ulvenhoutse bos. Het gaat om een vondst van roodbakkerd geblazuurd aardewerk en loden kogels uit Nieuwe Tijd. De musketkogels moeten hoogstwaarschijnlijk in verband gebracht worden met jachtactiviteiten in het plangebied. Andere vondsten uit het gebied duiden indirect op landbouwactiviteiten. Daarmee is de verwachting voor archeologie gericht op vondsten uit Nieuwe Tijd gerelateerd aan landbouwactiviteiten en de jacht.

Voor het plangebied gelden verschillende archeologische verwachtingen. Op de archeologische beleidskaart van de gemeente Breda heeft het drevenpatroon in het Ulvenhoutse bos een hoge archeologische verwachting. Een gedeelte van de bosvakken zijn met een middelhoge archeologische verwachting aangeduid, maar het bos heeft verder veelal een lage verwachting. Het deel van het bos nabij de Kerkdreef is onderdeel van het archeologisch landschap 'Beekdal van de Mark' op de CHW2010. De indicatieve archeologische waarde van het beekdal van de Broekloop is hoog of middelhoog. Hier is kans op archeologische resten van water gerelateerde activiteiten. Voor het St. Annabosch is de indicatieve archeologische waarde in het zuiden middelhoog en in het noorden middelhoog.

BRONNEN

- Bestemmingsplan Buitengebied Zuid 2013, Gemeente Breda.
- Bestemmingsplan Buitengebied Alphen-Chaam 2010, Gemeente Alphen-Chaam, geconsolideerd 2018.
- Ecologisch Adviesbureau Maes. Veldformulieren Ulvenhoutse Bos en toelichting inventarisatie.
- Erfgoedvisie Breda 2008-2015. 'Erfgoed in Context', Gemeente Breda.
- Leenders, K.A.H.W., 1998. *Cultuur-historisch overzicht van het landinrichtingsgebied Ulvenhout – Galder*. Den Haag, 1998.
- Leenders, K.A.H.W., 1998. Kaarten bij *Cultuur-historisch overzicht van het landinrichtingsgebied Ulvenhout – Galder*.
- Leenders, K.A.H.W., 2006. *Cultuurhistorische landschapsinventarisatie gemeente Breda*.
- Nota Erfgoedbeleid 2015-2020, Gemeente Alphen-Chaam.
- Provincie Noord-Brabant, 2002. Natuurgebiedsplan 'De Mark' Streefbeelden en subsidies voor natuur en landschap. Natuurgebieden in Noord-Brabant. Beschrijving van de ecologische waarden en kenmerken per gebied. Bijlage bij het natuurbeheerplan Noord-Brabant.
- Provincie Noord-Brabant, 2011. Gebiedspaspoorten. Uitwerking Structuurvisie ruimtelijke ordening.
- Wagemans, M.D. & Van der Kuijl, E.E.A., 2007. *Bureauonderzoek Hermeandering van de Broekloop bij Ulvenhout*. Synthesgra BV.
- Waterschap Brabantse Delta, Staatsbosbeheer, Gemeente Breda, Provincie Noord-Brabant, januari 2019. Notitie reikwijdte en detailniveau voor het milieueffectrapport PAS Kwelherstel in Ulvenhoutse Bos ten behoeve van advies en inspraak.

Kaarten

- Geomorfologische kaart van Nederland
- Bodemkaart van Nederland
- Archeologische beleidskaarten gemeente Alphen-Chaam en Breda
- Cultuurhistorische waardenkaart Provincie Noord-Brabant
- Archis 3, archeologische kaarten

COLOFON

ACHTERGRONDRAPPORT LANDSCHAP, CULTUURHISTORIE EN ARCHEOLOGIE
BIJ HET MER KWELHERSTEL ULVENHOUTSE BOS

KLANT

Provincie Noord-Brabant

AUTEUR

Eline Amsing, Susan de Jong, Floris van Oosterhout

PROJECTNUMMER

C03091.000458

ONZE REFERENTIE

083847816 0.6

DATUM

3 juli 2019

STATUS

Definitief

GECONTROLEERD DOOR

Floris van Oosterhout
Adviseur Archeologie en Cultuurhistorie, Senior KNA Archeoloog

Arcadis Nederland B.V.

Postbus 220
3800 AE Amersfoort
Nederland
+31 (0)88 4261261

www.arcadis.com